

ביאורים

אבות האומה הישראלית, העומדת ביסודו של העולם, כוללים בתוכם את כל המידות השונות שמרכיבות את העולם, ולכן מתאים שכל האבות יחד, שהם יחידה אחת העומדת בראש האומה הישראלית, יופיעו את אותן שבע מידות.

בלעם הרשע היה נביאם של אומות העולם. אומות העולם שייכות לטבע ומחוברות אליו, וממילא ההופעה שלהן היא כחלק מעולם הטבע. לכן רצה בלעם הרשע לבנות שבעה מזבחות, ולהשוות את עצמו כביכול לאבות, כאילו הוא כולל את כל המידות.

בטעותו של בלעם יעסוק המהר"ל בהמשך.

הרחבות

• מטרת עבודת הקרבנות

אמר לו: רשע, אלו הייתי מבקש קרבן הייתי אומר למיכאל וגבריאל שיקריבו... אין אני מקבל קרבנות אלא מבני ישראל. המהר"ל מסביר שהקרבנות אינה כדי לעזור לקב"ה באיזה אופן, אלא היא ביטוי לכך שיצירי כפיו של הקב"ה משתוקקים אליו. זו הנקודה שבלעם לא הבין, כפי שמסביר המהר"ל בספרו 'נתיבות עולם' את הפסוק: "זבח רשעים תועבת ה' ותפלת ישרים רצונו" [משלי כא, כז].

אפשר היה להבין בטעות שיש לקב"ה תועלת מעצם עבודת הקרבנות והתפילה, ולכן הוא חפץ בה. אם כך היו פני הדברים, לא צריך היה להיות הבדל בין עבודת הצדיק לזו של הרשע. כדי לשלול טעות זו אמר שלמה: "זבח רשעים תועבת ה'". אם הייתה לה' תועלת מעבודת הקרבנות - לא היה שייך להבדיל בין המקריבים, אך כיוון שמטרתן היא להעלות את האדם - מובן שיש הבדל בין צדיק לרשע. מכאן מסיק המהר"ל שעבודת השם, המתבטאת בקרבנות ובתפילה, נועדה לתועלת האדם [נתיבי העבודה א].

התפילה, כמו הקרבנות, היא עבודה שבאמצעותה האדם "מוטר עצמו" - מתמסר כולו אל ה' יתברך. התפילה אינה ניסיון לשנות את רצון הקב"ה, אלא מטרתה לשנות את עצמו. כאשר אנו עומדים ומתחננים לפני ה', כבן לפני אביו, הדבר יוצר שינוי בקרבנו, ואנו הולכים ומתקרבים אליו. את תקוותינו אנו תולים בו ולא בנו, ובכך אנו נותנים לה' מקום נרחב בחיינו.

לרפואת חיים יונתן מרדכי בן פאשא אלקה הי"ו לעילוי נשמת ראובן שמעון בן אורידה לבית כהן ז"ל

החסד, ומידת החסד מתחלקת לארבעה חלקים. יצחק שמידתו דין, אינו מתחלק כלל, ולכן בנה רק מזבח אחד. ויעקב בנה שניים, כי מידתו רחמים, ומידת הרחמים מתחלקת לשניים. ביאור הדברים: במידת הדין יכול לעמוד רק הצדיק ולא הרשע, וגם הצדיק במידת הדין אינו זוכה לטוב גמור. אבל מידת הרחמים מתחלקת לשניים, שהרי הרחמים הם לצדיק ולרשע, שכאשר מגיעה צרה, הקב"ה מרחם עליהם ונותן להם צרכיהם בשעת צרתם. החסד כמו הרחמים מתחלק לשניים אלו, לצדיק ולרשע, שעושה חסד לצדיק ולרשע בשעה שהם צריכים, כמו מידת הרחמים. מידת הרחמים מתגלה רק בשעת צרה, כאשר צריך סיוע, וכן החסד, כאשר הוא זקוק לחסד עושה חסד עם הצדיק ועם הרשע, הרי שני חלקים של החסד. אבל למידת החסד יש שני חלקים נוספים, שעושה חסד גם עם מי שאינו צריך, ונותן לרשע ולצדיק עזרה על הצד הטוב ביותר. זהו ההבדל בין חסד לרחמים. שהרחמים אינם אלא בשעה שזקוקים להם בשעת הצרה, ואילו החסד הוא בין כאשר זקוקים לעזרה בצרה ובין אם לא נמצאים בצרה עושה חסד על הצד הטוב ביותר. לכן בנה אברהם ארבעה מזבחות, יצחק אחד ויעקב שניים.

ובלעם אמר: שבעת המזבחות ערכתי, כי הנהגת האומות היא הנהגה טבעית, ובהנהגה טבעית נכללות כל המידות הנזכרות. פירוש: הרבה דברים שנתן הקב"ה בטבע ניתנו בדין, שאם לא היו דברים אלו, אותם דברים אינם יכולים להתקיים. ויש דברים שאם לא היה הקב"ה בורא אותם באופן זה, יהיו בצרה וחסרון תמידיים. ויש דברים שנבראו על צד החסד והטוב, כמו שידוע למי שעיין בדברים הטבעיים. הרי שהמידות שהקב"ה מנהיג בהם את עולמו, שהן: דין, רחמים וחסד, נחלקות לשבעה חלקים. ואף שאין האומות מונהגות בהנהגה אלוקית, אמר בלעם שהנהגת הטבע בה מונהגות האומות כוללת את כל הנהגות הללו.

המהר"ל המבואר 'קול חי'

ובמדדש תנחומא (פרשת צו ט"א): זה שאמר הכתוב (תהילים פט, ז): מי בשחק יערף לה' ידמה לה' בגני אלים. בלעם הרשע היה אומר: מה הקריב לפניו אברהם? איל אחד, שנאמר (בראשית כב, ג): והנה איל אחר וכו'. אם רוצה, אני מקריב לפניו בני ובתי, שנאמר (מיכה ו, ז): האתן בכורי פשעי, זה בנו הבכור. פרי בטני חטאת נפשי, זה בתו. ראה בלעם הרשע {כמה} היה ערום, אומר: את שבעת המזבחות ערכתי (במדבר כג, ד), לא היה אומר: שבעת מזבחות ערכתי, אלא המזבחות. אומר: משנברא אדם עד עקשו שבעה מזבחות בנו: אברהם בנה ארבעה, יצחק בנה אחד, יעקב שניים, ואני כנגד כלם ערכתי. אמר לו: רשע, אלו הייתי מבקש קרבן הייתי אומר למיכאל וגבריאל שיקריבו קרבן, שנאמר (תהילים פט, ז): מי בשחק יערף לה', ידמה לה' בגני אלים. אין אני מקבל קרבנות אלא מבני ישראל, שנאמר (ויקרא ו, ב): צו את אהרן ואת בניו וגו' עד כאן. מפני שראה בלעם שהקרבנות הקרבן הוא שהעלול שואף אל עלתו להדבק בו, אמר שפך הוא משתוקק, שיקריב בנו ובתו אליו, שפך הוא משתוקק אל העלה.

ואמר: שבעת המזבחות ערכתי, אמר כי האבות בנו שבעה מזבחות. אברהם בנה ארבעה מזבחות, ובאור זה שבנה אברהם ארבעה מזבחות, מפני שמדתו מדת החסד, ומדת החסד מתחלק לארבעה חלקים. ויצחק מדתו מדת הדין, ואינו מתחלק כלל, ולפיכך לא בנה רק מזבח אחד. ויעקב בנה שניים, שמדתו מדת הרחמים מתחלק לשניים בלבד, וזה כי אין יכול לעמוד בדין רק הצדיק ולא הרשע, וגם לצדיק מצד הדין אין נותן לו על צד היותר טוב, אבל מדת הרחמים הוא מתחלק לשניים, שהרי הרחמים בין לצדיק ובין לרשע, כפאשר יגיע לו צרה מרחם השם יתברך עליו, ונותן לו מה שצריך מתוך הצרה. והחסד הוא מתחלק לאלו שניים, שעושה חסד כפאשר הוא צריך לצדיק ולרשע, כמו הענין שהוא אצל רחמים, שאין רחמים רק כפאשר הגיע לו צרה וצריך לדבר מתוך הצרה, וכן החסד, כפאשר הוא צריך לחסד עושה חסד לצדיק ולרשע, הרי לך שני חלקים של חסד. ועוד שני חלקים של חסד, שעושה חסד אף שאינו צריך, ונותן לצדיק ולרשע על צד היותר טוב, כי זה החלוק שיש בין חסד ורחמים, כי הרחמים אינם רק כפאשר הוא צריך לאותו דבר מתוך צרה, וחסד בין שצריך לאותו דבר ובין שאין צריך לאותו דבר, נותן חסד על צד היותר טוב. ולפיכך בנה אברהם ארבעה מזבחות, ויצחק אחד, ויעקב שניים.

ובלעם אמר: את שבעת המזבחות ערכתי, כי האמות אשר הנהגתם על פי הטבע נכללים בה כל אלו המדות. שהרבה דברים אשר נתן השם יתברך בטבע, בדין, שאם לא היה אותו דבר היה מת לשעתו ולא היה קיום לו. ויש דבר שאם לא נרא השם כף, היה לו חסרון וצרה. ויש שברא על צד היותר טוב ועל צד החסד, כמו שידוע למי שעיין בטבעית. הרי המדות שהשם יתברך מנהיג בו עולמו, שהם: החסד והדין והרחמים, אלו שלשה מדות מתחלקים לשבעה חלקים כפאשר התבאר. והאמות, אף על גב שאינם מנהיגים בהנהגה האלהית, אמר שהנהגת האמות הנהגת הטבע, שהיא כוללת כל הנהגות האלו, כך יש לפרש.

אמרו במדרש תנחומא על הפסוק: כי מי בשחק יערוך לה' ידמה לה' בבני אלים. אמר בלעם הרשע: מה הקריב אברהם לפניו? איל אחד, שנאמר: והנה איל אחר וכו', אם הוא רוצה אקריב לפניו בני ובתי, שנאמר: האתן בכורי פשעי - זה בנו הבכור. פרי בטני חטאת נפשי - זו בתו. ראה כמה ערום היה בלעם הרשע, אמר: את שבעת המזבחות ערכתי, לא אמר: שבעת מזבחות ערכתי, אלא המזבחות. אמר: משנברא אדם עד עכשיו שבעה מזבחות בנו. אברהם בנה ארבעה, יצחק בנה אחד, יעקב בנה שניים, ואני ערכתי כנגד כולם. אמר לו הקב"ה: רשע, אילו הייתי מבקש קרבן הייתי אומר למיכאל וגבריאל שיקריבו קרבן, שנאמר: כי מי בשחק יערוך לה' ידמה לה' בבני אלים. אין אני מקבל קרבנות אלא מבני ישראל, שנאמר: צו את אהרן ואת בניו וכו'. מפני שידע בלעם שהקרבן הוא דבקות הנברא בבוראו, אמר שכל כך הוא משתוקק להדבק בבוראו, עד שהוא מוכן להקריב את בנו ואת בתו.

אמר בלעם: שבעת המזבחות ערכתי. כוונת בלעם שהוא בנה שבעה מזבחות כנגד שבעה מזבחות שהקימו האבות, אברהם ארבעה, יצחק אחד, ויעקב שניים. אברהם בנה ארבעה מזבחות מפני שמידתו מידת

בלעם ידע סוד הקרבנות

אברהם בנה ארבעה מזבחות, יצחק אחד ויעקב שניים בהתאם למידותיהם - חסד, דין ורחמים

בלעם בנה שבעה מזבחות כנגד שבע מידות של הנהגת הטבע

